

Helmond's Heemkroniek

Heemkundekring "Peelland"

**EIGENDOM
HEEMKUNDEKRING
HELMOND-PEELLAND**

juni, 1977

Drie-maandelijks tijdschrift
van

Heemkundekring "PEELLAND"

Sekretariaat
Ruusbroeclaan 50, Helmond.

Vervolg van: STADSPOMP TOT WATERLEIDING.

In de laatste regels van het voorgaand artikel zagen we uit de raadsnotulen van 5 oktober 1889, dat de gemeente wel Fl. 1500,-- over had om aan goed drinkwater te komen.

Maar alvorens met de ontwikkeling van dit proces verder te gaan, meenden wij hier een gedicht te moeten plaatsen over een stadspomp, die zich aan het beklagen is.

Dit gedicht stond in het "Nieuws van de Week" van 19 oktober 1889.

Wij dachten er goed aan te doen dit gedicht op te nemen, om het aan de vergetelheid te onttrekken.

Danklied der in de verf staande Marktpomp.

Eind'lijk heeft dan 't blijde uur
't Welkomstuur geslagen,
Dat men met een ververskwast
Naar mij op kwam dagen,
Wat al ontij, hagel, storm,
Tientallen van jaren
Zag ik langs mijn roestig lijf
Dito hoofd heen varen !
Alles wat ik om mij zag
In die lange tijden,

Mocht zich meerdermaals met nieuw verf,
 vreugdevol verblijden.
 Huizen kregen nieuwe kleur,
 Menschen nieuwe kleren,
 Doch ik, centrpunt der stad,
 'k Moest dit al ontberen.
 'Moest het duizendmalen zien
 (was het om te spotten ?)
 Dat men langs mij henenging
 Met voll' verfpotten.
 Was 't ooit stadsfeest voor den Paus,
 Burgervaâr of Koning,
 Sierde men dan elke straat,
 Ieder huis en woning:
 Dàn omvlocht men vreugde groen
 Om mijn naakte lenden,
 Want mijn roest en kale romp,
 Zou den feestblik schenden.
 Dan moest ik als middeltrotsch
 van het feest fungeren,
 Dan moest gasornaat mijn hoofd
 Glansvol lumineren.
 Dan zelfs kwam onz' Stadsélict,
 Dames mij omringen,
 Om een jubelfeest cantaat
 Rondom mij te zingen.
 Doch was 't vreugdevuur weer uit,
 Zag men het feest verdwijnen,
 Dan moest weer mijn roesten kop
 Verfloos lijf verschijnen.
 O hoe schaamde ik mij dan
 Voor den ganschen lande !
 Ik, die Helmond's roem moest zijn,
 Was weer Helmond's schande !
 'k Troostte mij dan hiermeê dat
 Ondanks 's werelds loon is,
 En die spreuk beurde mij op

Wijl die spreuk zo schoon is.
 Zie ! de Heeren van den Raad
 Voor 't groen kleed gedoken,
 Zelden heeft een enk'le daar
 Voor mijn heil gesproken.
 'k Zag hen eertijds reeds als knaap
 Om mij henen dart'len,
 Met den speelblos op de wang
 Schreeuwend om mij spart'len.
 'k Ben hun oudste speelgenoot,
 'k Ben hun oudste makker:
 Later stond ik daar alleen
 Als verroeste rakker.
 Doch wil ik dien ouden tijd
 Nu niet meer herdenken,
 Nieuwe verf en nieuwe kleur
 Zal mij vreugde schenken.
 Ik zal weer fleurig zijn als weleer
 Helmond's lof verkonden,
 Want ik heb erbarreming,
 Sympathie hervonden,
 Goede man die mij thans verft
 Wil dit thuis opschrijven:
 Door deez' weldaad zal Uw naam
 Steeds onsterfelijk blijven.
 Want niemand van die nu leeft
 Heeft 'm ooit kleur gegeven
 En als 't weer zo eeuwig duurt
 Zal niemand meer leven.

En valt later menschenlief
 Soms tijds per mirakel
 Weer de klepel uit de klok
 Van de kerk van Bakel,
 O ik bid U, laat daar uit,
 dan mijn zwengel smeden.
 Nu ben ik reeds zwengelloos
 Meer dan ooit hoogst tevreden

Op 9 november 1889 kwam er een schrijven van de Heren van Wijk en Hoogendijk, waarin zij duidelijk uiteenzetten wat zij voornemens zijn te doen met de gevraagde Fl. 1500,--.

" a. Twee boringen kort bij de stad, om zekerheid in te winnen of aldaar door middel van putten voldoende en goed drinkwater te verkrijgen is."

b. Twee boringen in de heide, benevens uitgravingen en verder de met deze werken in verband staande onderzoekingen, opmetingen, waterpassingen en analyses. Ook zal een volledig rapport omtrent een en ander aan de commissie worden ingediend, terwijl nadat het onderzoek A. is afgelopen, tot dusver de rekening zal worden ingediend en de commissie kan beslissen of het verder onderzoek B. zal plaats hebben".

Nadat enkele leden over het een en ander in discussie traden, werd zonder verdere beraadslagingen beslist, om aan het werk te beginnen overeenkomstig voorgesteld plan.

In verschillende vergaderingen is voorgesteld om de nieuw te bouwen huizen of gebouwen te voorzien van een pomp of ander middel tot aanvoer van water.

Dit is op zichzelf een goede maatregel.

In die vergaderingen is echter nooit gesproken over wie die aanleg zal moeten betalen.

Maar omdat het wel een verplichting zou worden, vragen de heren Berings, Wesselman en Van Vlissingen om meer duidelijkheid dienaangaande.

De meeste stemmen waren er voor, dat de eigenaar de kosten zou moeten dragen, daar zij er zelf mee gebaat zijn.

Op 3 mei 1890 zien we dat ingenieur Van Vollenhoven nog altijd aan het zoeken is naar water.

De buis zit thans 21 m. diep.

Op 19 juli 1890 komt er een uitvoerig rapport binnen van de heren, die met het onderzoek in zake de waterleiding belast zijn.

"Ingevolge Uwe opdracht van dd. 7 november 1889, waarbij ons werd aangegeven de nodige werkzaamheden te verrich-

ten die het ontwerpen ener waterleiding voorafgaan, hebben wij ons onverwijld daarmede bezig gehouden en hebben wij de eer U bij deze als volgt verslag uit te brengen, waarbij tevens behoren twee kistjes waarin de opgeboorde grondmonsters van de beide grondboringen bedoeld in het boven aangehaald schrijven "subet" voor welke grondboringen de plaats in overleg met de burgemeester is bepaald.

De terreinen waar de boringen verricht zijn liggen oostwaarts van het bebouwde deel der gemeente".

De eerste boring is gedaan nabij de Driesprong der Hogeindse akkers, en de tweede boring nabij de Broekwal.

Omtrent de verrichtte boringen zij dadelijk vermeld, dat bij geen van beide water gevonden werd en dat de beschouwing van de grondmonsters erop wijst, dat men hier ook nimmer het eigenlijke bronwater zal kunnen verwachten.

Volgens het verdere schrijven van deze heren blijkt wel, dat, als men goed drinkwater wil vinden, men zich op verdere afstand van de stad moet begeven b.v. de heide onder Bakel om daar met nieuwe boringen te beginnen: maar zeggen zij: Dat het van groot belang is de afstand van de stad zoveel mogelijk te beperken, want niet alleen doet een ver verwijderd pompstation, ten gevolge van hoge transportkosten der bouwmaterialen en dat de zoveel langere drukbuis, de kosten van bouw en aanleg belangrijk vermeerderen, maar ook de exploitatiekosten, hoofdzakelijk het steenkolen-vervoer, worden daardoor zoveel hoger. Deze heren hadden ook de waterleiding van Roosendaal en Bergen op Zoom aangelegd, waarbij gebleken was, dat juist op heidegrond de boringen het meeste resultaat hadden.

"Van evenveel belang", zoo schrijven zij verder, "als de kwaliteit is natuurlijk de vereiste kwantiteit en daarom zullen wij er nader op ingaan".

In de eerste plaats dient betreffende dit punt te worden vastgesteld, hoe groot de benodigde hoeveel-

heid is voor Helmond.

In aanmerking nemende het vereiste kwantum, dat door andere gemeenten wordt gesteld, achtten wij voor Helmond ene hoeveelheid van 80 liter per inwoner per dag ruim voldoende en wel zodanig, dat dit toereikend zou zijn, zelfs al mocht de gemeente zich in de naaste toekomst aanmerkelijk uitbreiden.

Indien men namelijk met het oog op de belangrijke Helmondse industrie het inwoner getal verdubbelen, zodat het zielental i.p.v. 5000 op 10.000 komt, er toch genoeg drinkwater voorradig is.

Een klein rekensommetje leert ons, dat aldaar de stad aan 10.000 inwoners komt, men per jaar aan water nodig heeft $10.000 \times 80 \times 365 = 292.000$ kubieke meter.

Maakt men dit getal rond, dan zou men per jaar op 300.000 m³ komen.

Om aan deze hoeveelheid te komen en indien nodig met de uitbreiding der stad rekening houdende, stellen de heren Van wijk en Hoogendijk voor: een geschikt terrein voor deze Drainagewerken te vinden, schijnt hun een terrein van Jhr. Wesselman toe, rechts van de grintweg naar Bakel, onder de gemeente Helmond.

Deze percelen zijn zeer gunstig aan een grote weg gelegen, zodat het terrein bij de aanbouw met materialen en tijdens de exploitatie met steenkolen gemakkelijk te bereiken zal zijn.

De drainage korter bij de stad te leggen is niet aan te raden, omdat daar de grond door jarenlange bebouwing meer of minder met organische bestanddelen is doortrokken.

Nadat het gedeelte A (zie R.N. 9.11.1889) geheel was uitgevoerd zonder enig succes, vragen b.g. heren, toestemming om te mogen gaan boren op het terrein van Jhr. van Wesselman, daar zij in de mening verkeren, dat die terreinen zeer geschikt zijn om proefboringen te nemen en de watermonsters die zij daar vinden te analyseren. Zij meenden te mogen veronderstellen dat juist op die plaats in voldoende mate goed water voor de waterleiding

te Helmond zal opleveren.

De boringen nabij de stad onder A. genoemd en die zonder resultaat zijn gebleken heeft de stad Fl. 1.140,14 gekost, terwijl de aannemingssom voor beide objecten Fl. 1500,-- was.

De voorzitter is van mening dat eerst overleg gepleegd moet worden met de commissie voor de waterleiding alvorens verdere stappen te ondernemen.

Inderdaad is er in de Raad van 26 juli 1890 nogal flink over gediscussieerd.

Zoals boven al vermeld, wil de Raad wel toestemming geven om te gaan boren op het terrein van Jhr. van Wesselman, mits de begrotingssom van Fl. 1500,-- maar niet overschreden wordt.

de Heer Dijkhoff haalt de brief van 14 januari 1888 aan, waarin de heren schrijven, dat zij in Roosendaal met goed succes gewerkt hebben en aldaar op heidegrond volop water voor die gemeente verkregen hebben. Zijn voorstel is dan ook, om zich van de toestandte Roosendaal te vergewissen, alvorens tot behandeling van deze aangelegenheid wordt overgegaan.

De voorzitter brengt dit voorstel in de Raad, dat zonder hoofdelijke stemming wordt aangenomen.

In de vergadering van 13 sept. 1890 deelt de voorzitter mede dat de commissie der drinkwaterleiding naar Roosendaal is geweest om zich daar geheel op de hoogte te stellen van de werkzaamheden verricht door voornoemde firma.

Op het stadhuis aangekomen worden zij door de secretaris ontvangen, die direct rijtuigen bestelt om naar de waterleiding te gaan.

Na een half uur rijden komen zij daaraan en worden door de directeur geheel op de hoogte gesteld van de verrichte werkzaamheden.

De Helmondse commissie is zeer verbaasd wat daar tot stand gekomen is.

Wij zullen niet in details treden omdat alles zeer technisch verklaard wordt, en wij U deze droge opsom-

ming willen besparen.

Al deze technische gegevens kunt U vinden in de raadsnotulen van 13 sept. 1890, blz. 540/544.

Ook over de watertoren hebben zij zich goed laten informeren, deze was ruim dertig meter hoog.

De commissie kan nu ook met volle overtuiging de Raad adviseren tot voortzetting der proefneming.

Toch kan er nog geen beslissing genomen worden omdat 5 raadsleden niet aanwezig waren.

Men zou dit agendapunt aanhouden tot de eerstvolgende vergadering, die gehouden zou worden op 27 sept. 1890.

In deze vergadering adviseren B. en W. tot voortzetting der proefnemingen op het terrein van Jhr. Wesselman.

De kosten zullen niet boven de voorgeschreven 1500 gulden komen.

Dit voorstel wordt met algemene stemmen aangenomen.

De commissie voor de waterleiding zal nu zo speedig mogelijk contact zoeken met de heren Hoogendijk en Van Wijk, om spoed achter de zaak te zetten.

Na twee maanden kan men in de vergadering van 29 november 1890 vaststellen, dat de proefboringen uitmuntend geslaagd zijn.

De voorzitter maakt dan ook van de gelegenheid gebruik, mede namens de commissie der drinkwaterleiding, dank te betuigen aan Jhr. A.G. Wesselman van Helmond, die voor dit doel zijn terrein welwillend beschikbaar heeft gesteld.

Dan krijgt men een uiteenzetting over de samenstelling van het water: een zeer wetenschappelijke uiteenzetting.

We zullen de uiteenzetting laten voor wat zij is.

Ons interesseert alléén of het water goed is.

Bovendien zouden hiermede door belangstellende industriëlen proeven kunnen worden genomen, b.v. : i.v.m. de ververij, wasserij, brouwerij enz.

De proefdrainage hebben wij in haar oorspronkelijke toestand gelaten en er bevindt zich daar water in overvloed'.

Verder schrijven de onderzoekers: "Ingevolge Uwe geachte

missive van 30 sept. 1890 en ons onderhoud van 4 nov. hebben wij de eer U hierbij te doen geworden ons rapport sub B. (zie R.N. 9.11.1889) inzake waterleiding.

Wij veroorloven ons de mededeling dat dit gedeelte onzer onderzoekingen met inbegrip van arbeidslonen, materialen, verschotten, reis en verblijfkosten, analyses enz. ene uitgaaf hebben vereist van F. 622,62 makende met die van sub A. ad Fl. 1140,14 een totaal van Fl. 1762,76.

Ofschoon wij wel degelijk in aanmerking nemen dat Uw gemeente in geen geval een hoger bedrag dan de overeengekomen som van Fl. 1500,-- aansprakelijk is, achten wij het van belang U van die meerdere kosten toch kennis te geven".

Ofschoon al meerdere malen gesproken is over een concessie om verlening of uitvoering van de drinkwaterleiding in eigen handen te houden, heeft men in de vergadering van 20 dec. 1890 vast besloten inlichtingen in te winnen te Almelo en te Meppel, op welke voorwaarde concessie verleend werd.

Van de heren Keuller uit Venlo en Van Wijk en Hoo-gendijk uit Rotterdam zijn de concept voorwaarden binnengekomen, waarin zij stellen de concessie voor de aanleg en exploitatie ener drinkwaterleiding in deze gemeente wensen te aanvaarden.

Dit werd bekend gemaakt in de vergadering van 10 januari 1891.

Op 20 februari van datzelfde jaar vraagt het gemeentebestuur aan Th. v.d. Broek en G. van Barneveld Kooy Jz. te Amsterdam om prijsopgave te doen over concessie voor de te maken waterleiding.

Ook uit Den Haag komt op 4 april een schrijven binnen van de firma Seters en Co, om aanvraag van een concessie te doen.

Ook uit Middelburg en Enschede worden bestek en voorwaarden met diverse tekeningen en concessie-mogelijkheden ontvangen op 15 juni.

In de vergadering van 19 december gaat de gemeente een plan in gereedheid brengen, gestoeld op de gege-

vens waarop reeds concessie aanvraag is geschied. Op 16 april 1892, is aan de heer Stang, directeur van de Haagse drinkwaterleiding, gevraagd om zich naar Helmond te begeven teneinde zeer zeker te weten te komen of er voldoende drinkwater aanwezig is.

Daar de heer Stang in deze gespecialiseerd is, heeft men voldoende vertrouwen in zijn oordeel.

Omdat men de heer Stang meerdere malen geschreven heeft en men van hem geen antwoord mocht ontvangen, heeft men op 16 juli de heer Schotel uit Rotterdam, die in deze ook gespecialiseerd is, gevraagd over te komen.

Deze mijnheer zal op maandag 18 juli in Helmond zijn om dienaangaande een onderzoek in te stellen.

De heer Schotel heeft na grondig onderzoek aan de gemeente op 26 juli voorgesteld, om voor Fl. 700,-- plus reis en verblijfkosten de leiding op zich te nemen van de proefboringen die nog nodig zijn om tot een goed eindresultaat te komen.

Wel zal er een geldlening moeten komen, daar in de begroting van 1892 voor deze post geen financiën beschikbaar gesteld zijn.

In september wordt er een schrijven van de heer Schotel ontvangen, waarin hij bevestigt, akkoord te gaan met de som van 700 guldens waar dan tevens reis-en verblijfkosten zijn inbegrepen.

Uit het onderzoek door de heer Schotel gedaan, bleek al gauw dat met bovenwater geen voldoende uitkomst te krijgen is, maar met enkele diepboringen garandeerde hij dat er voor Helmond goed en genoeg drinkwater uit deze boringen zal komen.

De extra kosten bedragen Fl. 100,-- per put, op een diepte van 25 meter.

De gemeenteraad gaat akkoord met dit voorstel in de hoop dat er nu eindelijk eens goed drinkwater zal komen.

Inderdaad: de heer Schotel bevestigt bovenstaande in een brief aan B. en W. van 11.2.1893, waarin hij zegt:

"..... dat ondergrondswater in voldoende hoeveelheid zal aanwezig zijn.

Na den winter zullen de proefboringen worden voortgezet".

Op 27 mei 1893 laat de burgemeester de raad een schetstekening zien van de onderzoekingen van de heer Schotel, aangaande de waterleiding.

Deze zal in druk verschijnen en aan alle leden worden verzonden, zodat zij alles terdege kunnen overwegen.

Dat er spoedig goed drinkwater moet komen blijkt alweer in de vergadering van 15 juli.

Hier zegt de heer Coovels "Dat bijna algemeen klachten geuit worden over de toestand van het drinkwater in deze gemeente.

Het water van de Ameide dat veel gebruikt wordt is geheel ondrinkbaar, terwijl weinige pompen goed drinkwater geven.

De heer Stevens stelt voor de pompen in de Kerkstraat en Bindersestraat weer gangbaar te maken, daar deze behoorlijk goed water geven."

Hieraan zal worden voldaan.

Als men dit zo allemaal leest, is het voor ons ondenkbaar dat de mensen op het einde van de 19de eeuw het water nog uit de Ameide moesten scheppen om aan drinkwater te komen, ook al zullen zij dit eerst wel terdege gekookt hebben alvorens het te gebruiken.

En dan moesten zij nog maar afwachten of 't te drinken was.

In de vergadering van 24 maart 1894 komt ter sprake een voorlopige consessie-aanvraag voor een drinkwaterleiding door de heren Th. v.d. Broek en G. van Barneveld Kooy Jz...

In 1891 konden zij geen prijsopgave doen, omdat zij toen al met de gemeente Almelo, gemeente Meppel en gemeente Apeldoorn doende waren, maar nu deze werken deze maand helemaal klaar komen, vragen zij of er nog gelegenheid is om hun voorwaarden te stellen, wel rekening houdende met de diverse onderzoeken,

die reeds plaats gevonden hebben.

De gemeenteraad laat bovengenoemde heren inschrijven maar laat zich nog door niets binden.

Wat we boven schreven over het watergebruik van de Ameide geldt ook voor het water uit de Zuidwillemsvaart.

Daar er in Luik en verder daarbij gelegen plaatsen, gelegen langs de Maas, (de cholera heerst weer) waarvan het water, dat ook tot voeding strekt van de Zuidwillemsvaart geacht wordt besmet te zijn, wordt met klem de bevolking aangeraden geen water te gebruiken voor gebruiksdoeleinden bv. drinkwater en eten koken.

Wanneer de cholera in deze gemeente uitbrak, was die ramp niet te overzien.

Daarom moeten er voorzorgsmaatregelen getroffen worden.

In de vergadering van 20 april 1895 merkt de heer van Hoof op: "Dat des Zaterdags veel misbruik wordt gemaakt van de pomp aan de pastorie, aangezien het water ook voor schrobben gebruikt wordt.

Spreker acht het wenselijk dat de pomp zaterdags afgesloten is".

De voorzitter zegt: "Dat aan dit bezwaar is tegemoet te komen door de pomp af te sluiten, alleen des namiddags tot 's avonds zes uur, wanneer het schrobben grotendeels is afgelopen en op stoepen en straten niet meer mag geschieden".

Dus zullen de dienstboden, om water te krijgen voor het schrobben, zich naar het kanaal of de Ameide moeten begeven, hetgeen het werk wel erg bezwaarlijk maakt. Na een goed jaar komt eindelijk de waterleiding nog eens aan de orde.

Dit project moest wijken omdat er moeilijkheden ondervonden waren met de uitbreiding van de gasfabriek.

Zou nu de kwestie, waar heel Helmond naar zit te verlangen, eindelijk zijn beslag gaan krijgen ?.

In de vergadering van 23 april 1896 zegt de commissie o.a.: "Dat de werkzaamheden zo ver gevorderd zijn,

dat ze voor het feit staan of de gemeente de drinkwaterleiding zelf zal exploiteren of daarvoor concessie zal verlenen".

Hierover kan nog geen beslissing genomen worden, voordat de Raad zich terdege heeft laten informeren over 't hoe en wat van deze hele zaak.

Volgens de heer Schotel, die alles nog eens goed onderzocht heeft, zou men nu een put moeten slaan van kleinere doorsnede als de voorgaande, omdat deze na ondervinding op andere plaatsen, doelmatiger in het gebruik is.

Ze zullen moeten graven tot een diepte van 27 à 30 meter en liefst op het terrein van den Heer P.F. van Vlissingen omdat verondersteld wordt dat daar het beste en meeste water zit.

Hierna gaat men over tot een besloten vergadering, waarin de burgemeester te kennen geeft, dat in de nabijheid van de proefput 12 ha. heidegrond te koop wordt aangeboden, die eigendom zijn van Johannes Verhoeven te Bakel.

Op dit terrein zijn ook boringen verricht en daar zit goed drinkwater in de grond.

Nu rijpt de vraag, hoe men dit terrein moet kopen, zonder dat ze te weten komen, dat het voor de drinkwaterleiding bestemd is, zodat ze de prijs niet op kunnen schroeven.

Dit punt wordt aangehouden tot 'n-volgende vergadering.

In deze vergadering zegt de voorzitter, er vrij zeker van te zijn, dat de verkoop van de heidegrond in de vorige vergadering besproken, niet verkocht zal worden.

De heren A.J. Mignot en Th. Smits van Oyen, lid der G.S. beide wonende te Eindhoven, hebben het voornemen kenbaar gemaakt, concessie te doen, voor de aanleg en de exploitatie van een drinkwaterleiding en op eigen kosten nieuwe boringen willen doen en tevens proefputten bouwen.

Hierover is in de Raad van 23.10.1897 veel te doen geweest. We citeren hier enkele sprekers, waaruit blijkt dat de Raad onderhand wel eens spijkers met koppen wil gaan slaan. Deze kwestie, die nu al jaren gaande is moet nu eindelijk zijn beslag maar eens krijgen.

De heer Raaymakers zou graag zien, dat bovengenoemde heren hun plannen zouden indienen, dan zal men spoedig tot de conclusie komen dat gemeente exploitatie veel voordeliger is.

Van Vlissingen zegt het zeer kernachtig en legt de vinger op de jaren oude wonden: "... dat wij met het voorstel van Raaymakers geen stap verder komen.

Ik beschouw het alleen als een uitstel, het absolute bewijs, dat er water genoeg zal zijn en dat er genoeg verbruikers zullen komen, is niet te leveren.

Wel kan men de overtuiging hebben, dat het water goed is, in voldoende hoeveelheid aanwezig en er voldoende verbruikers zullen zijn.

Zijn inziens, is thans het tijdstip aangekomen om flink handelend op te treden, de financiële middelen zijn gunstig en de weifelaars, zijn door dit uitstel toch niet te overtuigen.

Laat ons niet twijfelen, en tonen, dat we hier vergaderd zijn om een van onze grootste belangen te behartigen.

Met kracht en zonder uitstel moet er gewerkt worden in het belang der hygiëne en in dat der industrie.

Het is meer dan bekend, dat Helmond een broeinest is van besmettelijke ziekten, die hoofdzakelijk bijna uitsluitend voortkomen door het gebruik van slecht drinkwater. Wat betreft de vraag of de drinkwaterleiding zal renderen, ik voor mij ben overtuigd, dat de uitkomsten, die alhier verkregen zullen worden, die van Hengelo, die U allen bekend zijn, zullen overtreffen".

Coovels is het met Raymakers eens om bovengenoemde heren concessie te laten doen.

Van Vlissingen ziet in deze maatregel geen systeem.

Dit is niet de weg, die opgegaan moet worden om tot een goed einde te komen.

Zo voortgaande zullen wij nog een reeks aanvragen om concessie te verwachten hebben, en onze drinkwaterleiding komt niet tot stand.

Wij hebben reeds lang en veel onderzocht en zullen zodoende aan het onderzoeken blijven.

Ik vrees dat de gemeentemensen onze ernst in twijfel zullen trekken, die al jaren wachtende zijn, in het verblijdend vooruitzicht, tot verkrijging van ener drinkwaterleiding.

Prinzen ziet er noch voordeel, noch nadeel in, omdat de concessie-aanvragers het op eigen kosten gaan doen.

Ook hierop zegt Van Vlissingen met overtuiging, dat aan die heren toch gene definitieve concessie mag worden gegeven, dat de gemeente voor harer eigen belangen te waken heeft en het roer in handen moet houden.

Tal van voorbeelden zijn er, dat gemeenten, die met concessies te doen hebben, bij andere gemeenten met eigen exploitatie ver ten achterstaan, dat de gegevens zo gunstig denkbaar zijn, dat veel gedaan moet worden voor de openbare gezondheid, de particuliere verbruikers en voor de industrie.

Laat dus niet jaren en jaren de ingezetenen in de onzekerheid van een waterleiding te verkrijgen, voortleven.

Het grote belang der gemeente dwingt ons daartoe. Prinzen dacht dat door de voorlopige concessie de twijfelaars beter te kunnen overtuigen.

Waarop Sassen zegt: "niet in te zien, dat door deze aanvraag de twijfelaars bekeerd zullen worden."

Pistorius is van mening: dat er voor 1 april nog veel voorbereidend werk verzet moet worden o.a. de voorwaardelijke aankoop van het terrein.

Zou de financieele druk niet te hoog worden ?.

Van Vlissingen schijnbaar de discussie moe geworden zegt: "Laat ons de drinkwaterleiding niet op de lange baan schuiven en ons niet binden aan praatjes,

maar de zaak flink aanpakken.

Berings zegt: volkomen vertrouwen te stellen in de heer Schotel, ingenieur, die op het drinkwaterleiding gebied, als een zeer knap deskundige en betrouwbaar persoon bekend staat.

Het slot van de vergadering was, dat er 8 stemmen tegen 2 vóór deze concessie waren.

De commissie van de waterleiding krijgt in de vergadering van 20 november 1897, van gemeentewege opdracht de heer Schotel te verzoeken tekeningen en begroting te maken, zodat eindelijk overgegaan kan worden tot aanbesteding.

Al meer dan 10 jaar is er gesproken over de drinkwaterleiding thans is dan het ogenblik aangebroken om tot de aanleg te besluiten.

Alle leden van de Raad zijn regelmatig op de hoogte gesteld van de besprekingen, zodat we mogen veronderstellen, dat ze nu toch enigszins kennis van zaken opgedaan hebben aangaande de waterleiding.

Op 14 maart 1898 werd door de Raad een commissie ingesteld tot voorbereiding op de waterleiding.

Door diverse ondernemers werden boringen verricht en de resultaten aan B. en W. voorgelegd.

Zoals we gelezen hebben zijn er enkele firma's geweest die met de resultaten, tevens een plan ontwierpen tot exploitatie voor haar eigen rekening, daar de voorwaarden voor de gemeente niet voordelig waren, ging men hoe langer hoe meer denken om de exploitatie in eigen handen te houden.

wordt vervolgd

door Br. P. v.d. Ven.

VALKENIERS EN JAGERS IN HELMOND

De laatste jaren is de valkerij hernieuwd in de belangstelling gekomen.

Een uitvloeisel daarvan zijn de vele publikaties die reeds over dat onderwerp zijn gepubliceerd.

Zo promoveerde enige jaren geleden J.M.P. v.Oorschot op het thema "Vorstelijke vliegers en Valkenswaardse valkeniers".

Vooraf in de Kempen is de valkerij tot grote ontwikkeling gekomen.

Er zijn al veel plaatsen bekend waar zich in vroeger tijden activiteiten van valkeniers ontplooid hebben of waar valkeniers hebben gewoond.

Men denke slechts aan de dorpen Valkenswaard, Arendonk, Turnhout, Waalre en Eersel.

Onlangs kon Hapert aan het lijstje van valkeniers- woonplaatsen worden toegevoegd (De Brabantse Leeuw, 1977, p. 6-7).

Over valkeniers in Peelland is minder bekend.

De enige belangrijke woonplaats van valkeniers hier is Leenderstrijp geweest (Heemkroniek, 1972, p.46 e.v.).

Een zeer vroege vermelding van het valkenbedrijf in Peelland vinden we in een akte uit 1502, waarin de schout van Gemert iemand contracteerd om voor hem naar Denemarken te reizen om er valken te vangen (v. Oorschot, p. 15).

Ook in Helmond hebben valkeniersactiviteiten plaats gevonden.

Het betreft hier valkeniers die waarschijnlijk allen in vaste betrekking stonden tot hun opdrachtgevers. Frenken wijdde in zijn monumentale werk "Helmond in het verleden", dl.1, p.155, welgeteld één zin aan het Helmondse valkenbedrijf.

Toch is er wel wat meer te achterhalen, al blijven de gegevens toch nog erg schaars.

Dat de Heren van Helmond - die "de adel van hun persoon wisten te omringen met passende statie" (Frenken 1, p. 198) - gebruik maakten van de diensten van verschillende valkeniers is niet zo bevreemdend: zij behoorden immers tot de in de lage landen schaars aanwezige hogere adel, voor wie het financieel zeker mogelijk kan worden geacht dat zij in staat waren deze sport te beoefenen. Voor anderen was deze vorm van jachtbedrijf te kostbaar.

Er was dan ook voor de valkeniers in ons land niet veel te verdienen, en dus exporteerden zij veelal hun kennis en kunde naar het buitenland (v. Oorschot, p. 28).

Zoals al gezegd, worden de helmondse valkeniers slechts sporadisch vermeld.

Van de in totaal 33 rekeningen van de rentmeesters van de Heren van Helmond uit de periode van 1419 tot 1682 (Huisarchief van Helmond - hierna afgekort als H.A. - inv.nrs 193- 224a) die ik heb doorgenomen vond ik in slechts een tweetal rekeningen iets vermeld over het valkenbedrijf.

Zo wordt in de rekening over de jaren 1564-66 een uitgave van Fl. 10.-- verantwoord voor vogels die door de valkenier Derick Scholteden waren geleverd (H.A. 196 II, fol. 7v) (dd. 26 maart 1566).

Eerst een halve eeuw later ontmoeten we weer enige valkeniers.

In de gedetailleerde rekening over 1620-27 worden er twee met name genoemd:

Rijn Willems, den valconier, ontving op 12 april 1625 Fl. 80.-- "vor seckere vogels", die hij aan de broer van de Heer van Helmond had geleverd (H.A. 215, fol. 9).

De tweede valkenier heette Willem Anthonis Mombers. Hij ontving op een niet nader aangeduide datum 5 stuivers omdat hij een /"boeck papiers" had gehaald

voor de Heer.

Hij wordt dan genoemd "Willem, den valconier" (H. A. 215, fol. 9).

Op 20 december 1625 kreeg hij Fl. 3,-- voor teergeld mee toen hij op zoek ging naar zijn weggevlogen vogel (H.A. 215, fol. 10v).

Zijn speurtocht zal wel tevergeefs zijn geweest.

Op 20 januari 1626 immers betaalde de rentmeester hem Fl. 41,-- voor een geleverde vogel en nog eens Fl. 3,-- voor teergeld (H.A. 215, fol. 9)

Van hem is met zekerheid bekend, dat hij in dienst was bij de Heer. (H.A. 215, fol. 9 en 10v.)

Misschien is ook ene Peter Diericx van Gemert, die valckenir, in dienst van de Heer geweest.

Hij kocht op 15 november 1593 van de erfgenamen van Thonis Alarts een hofstad en een hof te Helmond op het Binderseind (Helmond, R. 243, fol. 3)

De helmondse familie Valckenaers (sVelckeners, sValckeners, Valckeners, die Valckene(e)r, die Velkener) stamt mogelijk af van een middeleeuwse valkenier.

Een aanduiding voor die veronderstelling vormt de vermelding van Lambrecht, zoon van Lambrecht Emmekenssoem die men hiet Lambrecht die Velkener, (Helmond R. 226, fol. 60, dd. 1486), waarbij de toevoeging "die Velkener" m.i. geïnterpreteerd moet worden als een beroepsaanduiding.

Over het geslacht Valkenaers hoop ik over enige tijd iets naders te publiceren in de vorm van een genealogie.

De Heren van Helmond hebben zich niet enkel met de valkenjacht bezig gehouden.

Ook de jacht met het geweer schijnt door hen veelvuldig beoefend te zijn geweest.

Posten in de rentmeestersrekeningen bevestigen dat.

Op 26 juli 1564 b.v. leenden de toenmalige Heer, Jan van Cortenbach, en zijn broer Floris 18 stuivers

van de koster van Bakel toen zij samen op jacht waren, en op 14 juli 1564 tijdens een jachtpartij 32 stuivers van "den schouteth van Col" (= Jan Leyten, schout van Nuenen, Gerwen, Nederwetten en Tongelre, die op het gehucht Coll woonde) (H.A. 196 II, fol. 5)

Op 31 maart 1566 ontvingen de jagers van de Heer 25 stuivers toen zij op jacht gingen naar Meyel (H.A. 196 II, fol. 7v).

Of er op jacht gebruik is gemaakt van wapens die in opdracht van de Heer door Gort die busmaker van Asten was, vervaardigd of gerepareerd werden (H.A. 196 II, fol 9, dd. 1567) is onzeker.

Dat de Heren van Helmond zich intensief met de jachtsport hebben bezig gehouden is niet zo vreemd, als men bedenkt dat zij het jachtrecht in het gehele kwartier van Peelland bezaten (Frenken 1, p. 155-158)

Dat recht werd ofwel door de Heren persoonlijk ofwel te hunner bate door hun jagers of hoendervangers uitgeoefend.

P.Th. de Lange.

